

Українська держава понад усе!

Видання Історичного клубу "Холодний Яр"

2021 рік
Червень
Число 6 (424)

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

З історії беремо вогонь, не попіл

Передплатний індекс 33545

ВІДКРИТО ПАМ'ЯТНИК КОСТЕВІ ПЕСТУШКУ

У Кривому Розі урочисто відкрили перший на Січеславщині пам'ятник військовому діячеві Визвольних змагань – Головному отаману Холодного Яру і всіх повстанських загонів Костеві Пестушці (Степовому-Блакитному). Автори пам'ятника – скульптор Олександр Канібор (старший) та архітектор Євген Головін із Кривого Рогу.

У церемонії відкриття та освячення пам'ятника взяли участь голова районної в м. Кривому Розі ради Геннадій Шаповалов, священники ПЦУ та УГКЦ, військові 17-ї Окремої танкової Криворізької бригади імені Костя Пестушка, учасники бойових дій у сучасній російсько-українській війні, представники козацьких організацій Січеславщини, активісти місцевих патріотичних організацій, курсанти Криворізького ліцею-інтернату з посиленою військово-фізичною підготовкою, криворізькі пластуни та джури.

На урочистості до Кривого Рогу прибули почесні гості з Києва, Дніпра і Львова. У складі кийського "десанту" – представники Історичного клубу "Холодний Яр" Роман Коваль, Ігор Гавришшин, Тарас Компаніченко, Василь Лютий, Сергій Василюк, група реконструкторів з Київського військово-історичного клубу "Повстанець" на чолі з Владиславом Куденком, член провуду СОУ полковник Петро Лисенко.

Зі Львова приїхали родички одного з видатних повстанських отаманів Криворізька Ірина Терлецька та Наталка Стус, а з Дніпра – керівник Південно-Східного територіального відділу Українського інституту національної пам'яті Ігор Кочергін та голова Дніпровського товариства політв'язнів і репресованих Іван Дремлюга.

Під звуки "Козацького маршу" пройшла парадна колона в супроводі вершника і вершниць в національному вбранні з місцевого кінного клубу. У лавах колони – реконструктори з Київського військово-історичного клубу "Повстанець", вояки 17-ї Окремої танкової Криворізької бригади ім. Костя Пестушка, представники козацьких організацій, курсанти Криворізького військово-історичного клубу "Повстанець" та джури.

"САМОСТІЙНА УКРАЇНА – ВІД КАВКАЗУ ДО БЕРЛІНА" ДО 10-Ї РІЧНИЦІ ЗУСТРІЧІ З НІМЦЕМ У ХОЛОДНОМУ ЯРУ

вого ліцею, криворізькі пластуни і джури. Біля пам'ятника застигли в почесній варті воїни-танкісти й реконструктори в уніформі Армії УНР.

Почесне право відкрити пам'ятник славному отаману організатори надали колишньому зв'язковому УПА Йосипові Гевчуку; старшини розвідувального взводу 17-ї Окремої танкової бригади Сергію Клименкову; добровольцеві-десантнику 25-ї Окремої повітрянодесантної бригади Вікторіві Стрибайлу, який разом із сином Олександром протягом трьох ротаций воював у найгарячіших точках Донбасу; добровольцеві полку "Азов", художнику, який намалював портрет Степового-Блакитного, Олександрові Канібору (молодшому); добровольцеві артилерійського підрозділу 30-ї Окремої механізованої бригади Дмитрові Аптіну і президентові Історичного клубу "Холодний Яр" Роману Ковалю.

Після того як спало полотнище, пролунав військовий салют. Його виконали вояки 17-ї Окремої танкової Криворізької бригади ім. Костя Пестушка. Кілька потужних залпів було зроблено з козацьких гармат. Потім пролунала сальва реконструкторів Київського військово-історичного клубу "Повстанець". Відбулося освячення пам'ятника священниками ПЦУ о. Романом та о. Миколаєм і священником УГКЦ о. Іваном. До постаменту учасниками церемонії було покладено квіти.

На урочистостях прозвучали пісні періоду Визвольних змагань у виконанні народного артиста України, лідера гурту "Хоряє Козацька" Тараса Компаніченка, бандуриста і рок-музиканта Василя Лютого, фронтмена гурту "Тінь Сонця" Сергія Василюка, а також патріотичні й народні пісні у виконанні Юлії Барської, Світлани Солнцевої та народного вокального ансамблю ветеранів "Рідні наспіви" (керівник Олександр Ходак).

Після церемонії відкриття пам'ятника відбулася презентація книги Романа Ковалю "Жінки у Визвольній війні", у якій представлено кілька спогадів про легендарну зв'язкову отамана Степового-Блакитного Віру Бабенко. Історик Олександр Мель-

ник представив свою книгу "Антибільшовицький рух опору на Криворіжжі (1919 – 1921)", а краєзнавець Володимир Стецюк – книгу нарисів з історії повстанського руху на Криворіжжі "Спільники степового вітру" та доповнене чергове перевидання поетичної збірки "Повстання".

Працювали також книжкова виставка бібліотеки Криворізького державного педагогічного університету (директор бібліотеки Ганна Віняр) і виїзні експозиції Козацького похідного музею та Музею боротьби за Україну. Представив їх власник цих приватних колекцій з дніпровських музейних закладів, отаман козацького струту Олег Черненко та його побратими з Творчого об'єднання "Золота паланка".

Чудово вела захід журналістка Ольга Хвостова.

Пам'ятник Головному отаману Холодного Яру і всіх повстанських загонів Костеві Пестушці відкрито з нагоди 100-річчя подій Української революції 1917–1921 рр. і 30-річчя Незалежності України. Проект здійснено суто за громадською ініціативою. Створенням і встановленням пам'ятника опікувався актив ГО "Громадський клуб «Український час»" та громадський оргкомітет на чолі з Володимиром Стецюком, членом Історичного клубу "Холодний Яр". Гендиректором, який узяв на себе розв'язання основних питань, пов'язаних із проведенням і фінансуванням будівельних робіт, стало підприємство ТОВ "Будтехсервіс".

Пам'ятник, встановлений у парку Будівельників Металургійного району м. Кривого Рогу, сподіваємося, стане однією з популярних місцевих пам'яток історико-культурного значення, приваблюючи для учасників різноманітних екскурсійно-туристичних заходів, і своєрідним центром історико-культурної просвітницької діяльності та військово-патріотичного виховання молоді і юнацтва.

Володимир СТЕЦЮК, голова громадського оргкомітету, член Історичного клубу "Холодний Яр"

Світлина автора.

"Проти москалів ми німці, – казав Торальф, – проти баварців я – саксонець".

Гарний козак оцей Торальф! Цікавий мені він був! Але так я йому більше й не зателефонував, хоч мав номер телефону.

Я його не забув. Окраса він і Саксонії, і України!

Не знаю, де він зараз, але бажаю йому добра!

Роман КОВАЛЬ
10 червня 2011 р. – 28 жовтня 2018 р.

На світлині Григорія Юрика – дорога на Грушківку.

БІЙЦІ ССО ОСВЯТИЛИ ЗБРОЮ

8 травня бійці Сил спеціальних операцій продовжили давню козацьку традицію: освятили зброю на ворога в легендарному Холодному Яру, що на Чигиринщині.

Як повідомляє "Україна молода", про це поінформували колишній заступник командувача ССО і секретаря РНБО Сергій Кривонос. Генерал-майор написав: "У ці травневі дні 2021 року в Холодному Яру пройшла чудова церемонія: військовослужбовці Сил спеціальних операцій ЗСУ освятили зброю проти ворога, наслідуючи старовинні традиції козаків і гайдамаків різних часів".

При цьому Сергій Кривонос нагадав: "Холодний Яр здавна вважається місцем сили. Саме тут була пуповина опору окупантам! Кожен клаптик землі Холодного Яру дихає історією. Богдан-Зиновій Хмельницький, Іван Богун, Максим Кривонос, Максим Залізняк, брати Чучупаки – ці прізвища знайомі всім патріотам України. Ці герої були в Холодному Яру, боролися проти ворогів нашої Неньки-України".

"Ми самі пишемо власну історію. Відвойовуємо те, що москалі намагалися затерти в нашій національній пам'яті. Ми продовжуємо славні традиції воїнів-українців. Нам не соромно перед пращурами нашими. Боролися, боремося і будемо боротися!" – стверджує пан Кривонос.

На берегах Гайдамацького ставу відбулась і церемонія вшанування пам'яті загиблих бійців 3-го Окремого полку спеціального призначення ім. князя Святослава Хороброго. Головна мета заходу – започаткування нових бойових традицій, а також згуртування бійців підрозділу та формування в них духовної єдності захисників України.

Пам'ятна церемонія розпочалася із шиккування бійців на березі Гайдамацького ставу та виконання ними Державного гімну України. Після цього вони урочисто промовили клятву підрозділу, що завершується словами князя Святослава Хороброго: "Іду на Ви!"

На оприлюднених генералом Кривоносом світлинах видно, що церемонія освячення зброї відбувалася ввечері, зі смолоскипами.

У коментарях до посту обізнані користувачі зазначають, що кожного року традиція освячення зброї біля Гайдамацького ставу поряд з Мотриним монастирем у Холодному Яру набирає дедалі більшої ваги, сучасного змісту і форм воїнів-захисників України. Відновив її Історичний клуб "Холодний Яр". У Холодному Яру освячували зброю вояки 93-ї ОМБр "Холодний Яр", "Правого сектору", полку "Азов", ОДЧ "Карпатська Січ" та багатьох інших лицарських формацій. Тепер ж посвяту пройшли бійці 3-го Окремого полку спецпризначення імені князя Святослава Хороброго ССО.

Після проголошення клятви військовослужбовці, які проходять очікування до сил швидкого реагування НАТО, дістали пам'ятні знаки. Було оголошено хвилину мовчання в пам'ять про побратимів, які загинули за свободу, незалежність і територіальну цілісність України. Кожного з них згадали поіменно, всіх тих, з ким стояли пліч-о-пліч у найтяжчих боях протягом 7 років російсько-української війни. На честь героїв пролунали сигнал "Шана" та три залпи військового салюту.

Командир вручив пам'ятні відзнаки підрозділу дітям загиблих побратимів.

Завершив церемонію урочистий марш на честь захисників України усіх часів.

Серед почесних гостей були члени Історичного клубу "Холодний Яр". Козакам слава!

Без вагань. Ти – є, ти – будеш.
Встань, бо ти – не раб.
Се тобі лише здавалося, що воно – гора.
Просто в чоло. Межи очі. В той кирпатий ніс –
І болван ось розлетиться на струхнілий хмиз.
Ти повірив, що скінчилося і що нас нема,
Що пожерли тиф і мука та ще й рідна тьма.
Ні! Живуть, живуть безсмертні, і гримить їх чин,
І живим, що стали мертві, знов несуть мечі.

Євген МАЛАНЮК

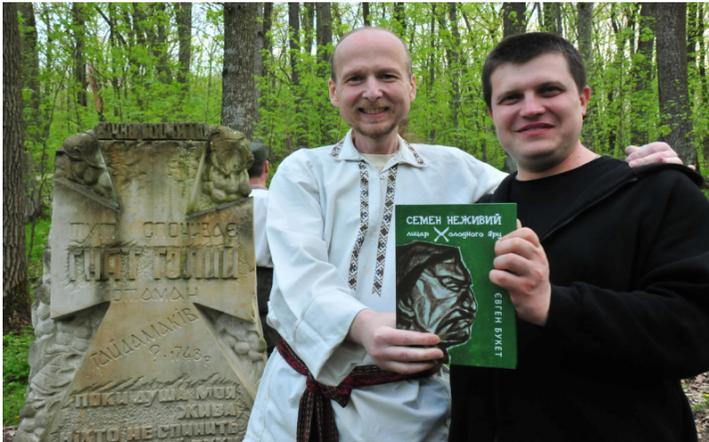
Цитата дня

Холодний Яр для ворогів – гаряче пекло.
Холодний Яр для мене – наче Рай.
Холодний Яр не забувай.

Сергій ЖУК

"Незборима нація" – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України

"Я ПОЧУВАВ СЕБЕ В ХОЛОДНОМУ ЯРУ ТАКИМ ЩАСЛИВИМ ВІДПРАВИВ ДО ПЕКЛА ПЕРШОГО СЕПАРА", – СКАЗАВ БАТАЛЬЙОНУ "ЗОЛОТІ ВОРОТА" ЛЕОНІД БАГНО 25-Х ВШАНУВАНЬ ГЕРОІВ ХОЛОДНОГО

25-ті вшанування героїв Холодного Яру розпочалися 1 травня 2021 року на хуторі Буда урочистим відкриттям скульптурного пленеру (керівник Дмитро Бур'ян). Скульптори з Києва, Львова, Черкас, Запоріжжя і Вінниччини працювали на хуторі Буда з 25 квітня. 1 травня вони подарували свої роботи Холодному Яру.

Почав свято Василь Лютий пречудовою піснею "У Холоднім Яру" (сл. Володимира Бровченка, муз. Василя Лютого). Потім Роман Коваль розповів, як починалися вшанування в середині 1990-х років. Учасник пленеру скульптор Руслан Найда на знак вдячності за 25-літню роботу в Холодному Яру подарував Романові Ковалю свою скульптуру "Кобзар".

Дмитро Бур'ян представив скульпторів та їхні роботи, а скульптор з Вінниччини Микола Крижанівський ознайомив з проектом меморіального комплексу "Тайдамаки", який невдовзі буде відкрито в Гонтивіці на Вінниччині – у селі, де поляки закатували Івана Гонту.

Тарас Силенко вшанував батьків-гайдамаків потужною піснею на слова Тараса Шевченка "Посіяли гайдамаки" (муз. Віктора Захарченка). Теплим словом привітала гостей Холодного Яру Леся Островська, яка неймовірно багато зробила для організації 25-х вшанувань героїв Холодного Яру.

Завершилася урочиста увертюра піснею "Отаман Зелений" (сл. Миколи Щербака, муз. Тараса Силенка) у виконанні Сергія Василюка, Василя Лютого і Тараса Силенка.

Ось як оцінила пленер мистецтвознавиця Марина Стрельцова: "Релевантність скульптурних символів сьогодні є дискусійною. Утім, динаміка їхнього поширення в Україні та світі вражає. Хай там що, але пленерний рух досі плаєє свій гуманістичний дух. І молоді навчаче, сприяючи обміну фаховим досвідом, і нових мейнстримів виховує. По за тим, формує естетичний смак громади, туристичну привабливість локації і може мати насправді почесну місію, як-от перший скульптурний пленер у Холодному Яру на Черкащині, присвячений 25-м вшануванням героїв Холодного Яру – справжнього місяця пам'яті. Чітка історична спрямованість і пафос ідеї національної боротьби, що триває досі, цілком відбилися в емоційній зарядженості та образно-пластичному рішенні символічних творів черкаського митця Дмитра Бур'яна, львів'янина Наталії Лейкіної, Василя Лева, Назара Ткаченка, вінничанина Миколи Крижанівського: від лірики та драматизму народно-пісенної творчості, образотворчого фольклору до актуальних військових настроїв. Усі твори, попри стилістичну варіативність, символічні. Є й дві поліасоціативні формальні роботи молодих скульпторів Олени Додатко (Київ) та Марини Товкач (Запоріжжя), натхненні ландшафтом хутора Буда, історичними подіями та філософією цього унікального краю. Експресивний ставлений «Кобзар» киянина Руслана Найди теж був зроблений у межах симпозиуму. Через певні об'єктивні обставини, зокрема стислі терміни симпозиуму (вирізьбити повноцінну скульптуру в граніті за 5 днів – нелегко), розміри робіт – камерні, трапляються й технічні огріхи, але це не заважає їм транслювати закладені в них ідеї глядачеві. Тішити, що на цю пропозицію пристали як досвідчені скульптори, так і молоді покоління, особливо львів'яни. І що, нарешті, завдяки організаторам пленеру – таким пасіонаріям, як черкаський скульптор Дмитро Бур'ян, Леся Островська та Роман Коваль, – мистецький «фронт» активізувався сьогодні й у Холодному Яру».

У перший день 25-х вшанувань героїв Холодного Яру було віддано честь Головному отаманові Холодного Яру Василеві Чучупаці та козакам, похованим у братській могилі, – Петрові Токовенку, Прохорові Деркачу, Гаврилку-Полтавцю та козакові Руденку. Покладено квіти до пам'ятників повстанцям-мельничанам, Юрієві Горлісу-Горському, родині Чучупаців, до меморіального комплексу на місці останнього бою Головного отамана Холодного Яру та на могилу Гната Голого, гайдамацького ватажка XVIII століття. Тарас Силенко, Василь Лютий і Сергій Василюк подарували низку чудових пісень, а саме "В Мельниках на цвинтарі" (сл. Л. Чучупак, Чорного Ворона та ін., муз. Тараса Силенка),

"Мчать козаки" (сл. і муз. Василя Лютого), "Розпрощався козак" (історична), "Був бій, чекісти звідусюди на хлопців сунули як тінь" (сл. Миколи Ткача і Тараса Силенка, муз. Тараса Силенка), "Тей, був в Січі старий козак" (народна гайдамацька балада), "Віє вітер, віє буйний" (історична), "Сивий вітер плаче" (сл. Володимира Даника, муз. В. Лютого), "Тей, літа орел", "Меч Арея" (сл. і муз. В. Лютого), "Чорна рілля ізорана" (історична), "Сердечко промовляти Богдан Легоняк, Євген Букет, Руслан Найда, а поет Сашко Обрій прочитав свої вірші.

2 травня о 7.00 на хуторі Буда відбулася служба Божа у храмі Святого Петра Багатотраждального (Калнишевського) Православної церкви України та освячення великоднього кошика (здійснив панотець Василь Циріль). Панотець Василь виголосив подячний молебень Історичному клубові "Холодний Яр" за 25-літню працю в Холодному Яру. До парафіяни звернувся і Роман Коваль, запросивши до участі в меморіальних урочистостях.

Опівдні 2 травня в урочищі Чорний Ворон (на околиці с. Розумівки Олександрівського району Кіровоградської області) ми вшанували братську могилу отамана Чорного Ворона (Миколи Скляра) та його козацтва – близько 300 козаків спочивають у ній.

До Історичного клубу "Холодний Яр" приєдналася чимала делегація з Кропивницького на чолі з Юрієм Митрофаненком та Олександром Радушняком і делегація ВО "Свобода" зі Знамянки (голова Юрій Майборода) та Кропивницького (голова Павло Дейнеко). Участь у вшануванні взяв і Микола Христенко, сільський староста Розумівки. Промовляли Роман Коваль, Олег Куцин, Юрій Митрофаненко, Павло Дейнеко та голова партії "Народовладдя" Юрій Левченко. Василь Лютий і Сергій Василюк разом заспівали "Віє вітер, віє буйний", "Мчать козаки" і "Меч Арея". Потужне було виконання!

Далі – с. Соснівка Олександрівського району. Тут квіти лягли до меморіалу жертвам більшовицького терору (скульптор Дмитро Бур'ян). На честь полеглих пролунав Гімн України.

А в с. Цвітному Олександрівського району нас уже чекали племінники чорноліського отамана Юрко Хмара, дід Карбала та члени їхніх родин. Вони облагодили місце вшанування, відновили криницю на обійсті отамана Пилипа Хмари, поставили і гарний стэнд, а знамя "Свобода" та Історичний клуб "Холодний Яр" встановили меморіальну табличку.

Біля пам'ятника отаманові Пилипу Хмарі та його козацтву виступили Роман Коваль, Євген Букет, Федір Шпелєв, Олександр Голінько, Василь Лютий і Сергій Василюк.

У Цвітному наш гурт розділює, частина поїхала на "Тайдамацьку Січ" козака Історичного клубу "Холодний Яр" Володимира Вознюка, де відбувся сольний концерт Сергія Василюка, а ми вирушили в с. Нижчі Верешаки, повстанське село, яке віддавало своїх синів до Чорноліського полку Пилипа Хмари. За провідників були місцеві мешканці Володимир Зеленський і Микола Марфула. Вони й привели нас до забутої повстанської могили.

З хвилуванням прочитали ми напис на меморіальній дошці:

"Отут, люди, наша слава, слава України. Хлопців, чистих як скло, двадцять два полягло за селом, під байраком, у далекім двадцятім.

30 беззбройних хлопців 17 – 20 років у липні 1920 року виступили з вилами, косами, бородами, щоб захистити себе, свій рід, село, Україну від чужоземної дикої навали. Вони були посічені шаблями і розстріляні загоном червоних лоджерів-будівників. Загиною в розквіті сил і життя 22 юнаки. У цій могилі 5 козаків, серед них Сіренко Петро Каленикович, Охріменко Данило Степанович, Савченко Юхим. Вічна пам'ять і слава героям! Родичі І. Городиський, Ф. Савченко".

Василь Лютий заспівав полеглим повстанцям історичну козацьку пісню "Розпрощався козак", а ми схилили голови перед братською могилою.

Уранці 3 травня на Холодноярському плато, навпроти Мотриного монастиря, окупованого Москвою, біля пам'ятного знака воякам 93-ї

ОМБр "Холодний Яр" о. Василь Циріль провів панахиду за загиблими лицарями та молебень за здоров'я тих, хто нині захищає Батьківщину. Тарас Силенко, Василь Лютий і Сергій Василюк (усі – козаки Історичного клубу "Холодний Яр") заспівали чудові українські пісні – "Як прощався козак зі своєю ріднею" та "Віє вітер, віє буйний, дуби нагинає". Промовляли Роман Коваль, командир ОДЧ "Карпатська Січ" Олег Куцин, який воював у складі 93-ї ОМБр "Холодний Яр", а поет Дмитро Луняка прочитав свій вірш.

Потім відбулася історична подія: священник ПЦУ Василь Циріль у Мотриному монастирі провів панахиду на могилі сотника полку гайдамаків Холодного Яру Івана Компанієця. Московські черниці намагалися перешкодити гучним і безперервним калатанням дзвонів, та один добрий чоловік змусив черниць зупинити свої чорні наміри зрівнати панахиду, заглушивши голос панотця. Слід сказати, що на Великодне свято черниці не покладали жодної свічки на могилу героя, жодної крашанки чи шматочка пасочки. Чому? Бо Іван Компанієць боровся проти Москви, яку вони представляють, на яку моляться. Отже коїться в Холодному Яру на 30-му році незалежності!

Але московських черниць чекала гідна відповідь: о. Василь Циріль освятив зброю воякам 21-ї (Черкаської) резервної сотні "Правого сектору"! І цю зброю вони повернуть проти споконвічного ворога, якому запопадливо служать московські душі, вбрані в чорне.

Але в той день у Мотриному монастирі лунали українське слово й українські пісні. Виступали Роман Коваль, народні депутати Верховної Ради 8-го скликання Андрій Ільченко, Юрій Левченко, а поет Василь Ковтун прочитав вірш про Василя Чучупаку, у полку якого й служив Іван Компанієць. Тарас Силенко заспівав пісню "Тей, браття-козаки, сідлайте-но коней!.." (сл. Степана Руданського, муз. Миколи Литвина), а Сергій Василюк потужно виконав Гімн ОУН.

А на хуторі Буда вже працювала Літературно-музична сцена Історичного клубу "Холодний Яр" (керівник Василь Ковтун). У супроводі Сергія Шматка співав заслужений діяч мистецтв Володимир Гонський. Марко Мельник та Михайло Стрижка представили видавництво Марка Мельника, Роман Коваль – свою книгу "Жінки у Визвольній війні", а Євген Букет – книгу про гайдамаків "Семен Неживий – лицар Холодного Яру".

До людей звернулися заступник командири 21-ї резервної сотні "Правого сектору" Роман "Бендер" і сотник Олександр Шевченко-Ведмідь. Декламували свої вірші член Історичного клубу "Холодний Яр" Василь Ковтун, член Національної спілки письменників України Сашко Обрій (Кучеренко) (Київ), поет Дмитро Луняка (Київ). Неабияке враження справили на присутніх бойовий дух української поетеси з Києва Мальви Кржанівської, яка своїми творами додала гарту і потуги в священній справі боротьби української нації і народу за свою волю.

Виступали пісенний гурт під керівництвом Юрія Маршутки "Черкаські козаки", творчий колектив української пісні Переславської ОТГ "Дівчата" в складі Юлії Ковалівської, Тетяни Чайки та Оксани Ковальчук, музикант Сергій Шматок, який виконав композиції українських та світових музичних творів на баяні та електротитарі.

За два дні виступів на Літературно-музичній сцені кобзар Тарас Силенко заспівав такі пісні: "Ой наступала та чорна хмара" (українська народна пісня), "Ой хмариться, туманиться" (жовнірська пісня), "Козак гуляє, шинкарка носить" (сл. Степана Пушика, муз. Миколи Литвина), "То не три гори" (билина про богатирів на заставі), "Україно моя" (сл. і муз. Олеса Бердника), "Та не буде лучче, та не буде краше, як у нас та на Україні!.." (народна гайдамацька пісня про отамана Швачку), "Проводжала дівчинонька до повстанців козака" (про отамана Пилипа Хмару), "На межі" (сл. Руслана Морозовського, муз. Тараса Силенка), "Чи то грім гримить, чи вода шумить?.." (пісня, створена Романом Купчинським для української дивізії "Галичина"), "Козаки літали у шаленій січі" (пісня про ве-

ВИМ, ЯК КОЛИ ДОБРОВОЛЕЦЬ ПІД ЧАС ЯРУ

ремівського отамана Івана Савченка-Нагірного, сл. Івана Бойка, муз. Тараса Силенка), "Чи то хмара гуде, чи то буря гряде?!" (пісня про Чорних запорожців, створена на мотив народної пісні "Ой у полі верба"), "Рідну землю боронити йшли дорослі і юнацтво" (народна пісня про УПА), "Ой то не хмара – московська навала йшла в наш тихий рай..." (пісня про Тараса Бульбу-Боровця, сл. Кандиби, муз. народна) та інші шедеври.

Кобзар Василь Лютый на хуторі Буда заспівав такі пісні: "Козацька похідна" (авторська), "Пісня українського демократа" (авторська), "Бистрий Дунай" (сл. Антіна Головатого, кошового отамана Чорноморського війська), "Комарик" (українська народна пісня, повстансько-націоналістична версія), а також пісні на слова Юрія Липи, Юрія Дарагана, Василя Стуса, Василя Ковтуна та Йоганна Вольфганга Гете в перекладі Дмитра Луняка, Всі вони викликали захват у публіки.

У Цибуліві та зі сцени на хуторі Буда Сергій Василук виконав свої авторські пісні "Народна війна", "Вишневий садок", "Слався, Мати Русь!", "Козача могила" (разом з Костянтином Науменком), а також "Добрий вечір тобі, зелена діброва", "Ой що ж бо то та й за ворон!", "Ой сім пугач на купині", "Там, на Кубані", "Ген, в Карпатах", "Трипільський марш" (сл. Михайла Іванченка, муз. Василя Литвина), "Із полоно" (сл. і муз. Едуарда Драча), "Забудь мене" (сл. Василя Пачовського), "Зродились ми великої години" (сл. Олеса Бабія), "Ratnici Svjetla" (пісня з репертуару Марка Пєрковича, ветерана війни за незалежність Хорватії).

На проведення 25-х вшанувань героїв Холодного Яру поєднували члени Історичного клубу "Холодний Яр" – дід Карбала (с. Цвітне, 600 грн), Олеса Різників (Одеса, 1000 грн), Юрій Левченко (Київ, 1000 грн), Роман Коваль (Київ, 2400 грн), Олег Куцин (Київ, 3000 грн), Ігор Гавришишин (Київ, 5000 грн), Орест Абрагамович (Львів, 5000 грн), а головні видатки взяла на себе Леся Островська. Подяка й невідомим жертводавцям (1695 грн)!

Насамкінець – один з відгуків на наші заходи. "Велика Вам шана і подяка, пане Романе, за організацію і проведення вшанування цього року в Холодному Яру, – написала Наталія Романова з Кам'янки. – Важливий пласт нашої історії Ви підняли у своїх творчих, патріотичних працях, і завдяки цьому Україна одержала протягом 25 років вшанування Героїв-холодоярців. Це Ваша передусім заслуга і титанічна праця. Слова великої подяки хочеться висловити також Вашим однодумцям і колегам – членам Історичного клубу "Холодний Яр", зокрема Сергієві Василюку, Тарасові Силенку, Василю Лютому, Василю Ковтуну, Лесі Островській, Олегіві Куцину, Богданові Леоняку, Юрієві Левченку, Маркові Мельнику та іншим причетним патріотам, а також учасникам концертної програми, спонсорам. Для нас, кам'ячан, щорічна зустріч із патріотичною елітою в Холодному Яру – це як напитися цілющої джерельної води та надихатися повітрям волі й свободи. Цього року, у період пандемії, можливо, не було великої кількості людей, але вшанування зібрало справжніх патріотів. Не завадило проведенню заходів біля пам'ятного знака загинувим 93-ї Омбр та на могилі сотника Івана Компанійця й недобрі церковні дзвони Мотриного монастиря. З роси вам і води, друзі! Ми надіємось, що ви продовжите далі цю роботу. Любимо і чекаємо Вас завжди, хто ж, як не Ви?!"

Щира подяка добродіям-спонсорам і співакам, які виступили в Холодному Яру на волонтерських засадах, перетворивши його на великий співочий майданчик найкращих українських пісень!

Щира подяка Маркові Мельнику, Володимирові Гребіннику та Григорію Юрику, які три дні проводили зйомку нашого вшанування, зафіксувавши для історії його зворушливі миті!

Уклін усім, хто приїхав цього року в Холодний Яр вшанувати полеглих!

Історичний клуб "Холодний Яр"
Світліни Григорія Юрика.

СВЯТО ВОЯЦЬКОГО ДУХУ В ХОЛОДНОМУ ЯРУ

Щорічні вшанування героїв Холодного Яру давно вже стали "часом паломництва" для військових, добровольців і членів патріотичних організацій, а також одним з пам'ятних всеукраїнських заходів незалежної України. Примітно, що цього року подія об'єднала 25-літній ювілей власне вшанувань, 30-річчя державної Незалежності та Великдень. Тому пройшла вона особливо піднесено й натхненно.

Словами важко описати відчуття піднесення і гармонії, що панували в ці дні в серці козацької землі, на овиях легендами заповідних пагорбах урочища "Холодний Яр". Здається, що саме на цій землі, саме в цей час кожен учасник дійства був частиною могутньої і величної, вічної і нескороєної у віках, нестримної і необмеженої України – саме такої, якою її задумував Усевишній.

Здавна це урочище було місцем козацької слави. Народні перекази пов'язують урочище "Холодний Яр" з діяльністю Дмитра "Байди"-Вишневецького, Богдана Ружинського, Кишиштофа Косинського, Северина Наливайка, Марка Жмайла, Павла Павлюка (Бута), Тараса Федоровича (Трясила), Карпа Скидана, Дмитра Гуні.

А 1768 року в Холодному Яру зібралися повстанці, які розпочали оспівану згодом Тарасом Шевченком Коліївщину. Лицарський чин гайдамаків XVIII ст. надихав борців за волю України в столітті ХХ. У 1918 – 1922 рр. Мотронин монастир став осередком українського повстанського руху проти загарбників (російських "білих" і "червоних" інтервентів), який очолювали брати Чучупаки.

Утворилася "Холодоярська республіка", територія якої охоплювала понад 25 навколишніх сіл та мала близько 15-тисячну селянську

повстанську армію, бійці якої називали себе гайдамаками, а своїх командирів – отаманами. Щоб перемогти отаманів Холодного Яру і Чорного лісу, більшовики навіть утворили окрему Кременчуцьку губернію, де в кожному повіті діяли спеціальні "бойові дільниці" регулярної Червоної армії, а в Кременчуці й Черкасах – концтабори для місцевих селян.

Територія була "зачищена" настільки, що навіть 1967 року в заповідному урочищі "Холодний Яр" майже нічого не нагадувало про славне минуле цього місця: "Залишилася ще напівзруйнована церква монастирська, яка незабаром перетвориться в купу цегли. Є в лісі високі земляний вал довжиною кілька кілометрів – залишок скіфського городища. За валом багато скіфських могил, стежка до Холодного Яру та зруйнований і засипаний вхід до печери (підземного ходу) з лісу до монастиря, зрваного в 1943 році..."

Відродження розпочалося з комплексу заходів з відзначення на республіканському рівні 200-ліття Коліївщини в 1968 році, а вже за незалежної України згадали й про холодоярських отаманів... Завдяки сл. п. лісничому Олександріві Найді, Національному заповіднику "Чигирин" та Історичному клубові "Холодний Яр" Холодний Яр ожив, перетворився на музей Визвольної боротьби під відкритим небом, де щороку завдяки нашому клубові відбувається свято українського воляцького духу.

Радію, що я знову став його учасником.

Козакам слава!

Євген БУКЕТ, редактор газети "Культура і життя", член Історичного клубу "Холодний Яр"
Київ

НЕВІДОМА БРАТСЬКА МОГИЛА ПОВСТАНЦІВ-ХМАРІВЦІВ

3 травня 2021 р. завершилися триденні 25-ті вшанування героїв Холодного Яру. Зараз хочу розповісти про один важливий епізод цих пам'ятних днів.

Коли 2 травня ми приїхали в Соснівку вшанувати полеглих селян-повстанців, яких післяжнивної пори 1920 р. під селом зарубав червоноий кавалерійський ескадрон, до мене підійшов місцевий мешканець Микола Марфула і сказав, що його товариш із сусіднього села Нижчих Верещаків Володимир Зеленський випадково знайшов на кладовищі братську могилу повстанців.

Того ж дня пан Володимир привів нас на кладовище села Дев'ятки (тепер у межах Нижчих Верещаків) і показав це поховання повстанців-хмарівців. Чому хмарівців? Тому що це село, як і Вищі Верещакі, віддавало всіх своїх синів до Чорнольського полку отамана Пилипа Хмари із сусіднього села Цвітної.

З хвилюванням ми прочитали напис на меморіальній дошці:

"Отут, люди, наша слава, слава України.

Хлопців, чистих як скло, двадцять два полягло за селом, під байраком, у далекий двадцятім.

30 беззбройних хлопців 17 – 20 років у липні 1920 року виступили з вилами, косами, бородами, щоб захистити себе, свій рід, село, Україну від чужоземної дикої навали. Вони були посічені шаблями і розстріляні загоном червоних людожерів-будьонівців. Загинуло в розквіті сил і життя 22 юнаки. У цій могилі 5 козаків, серед них Сіренко Петро Каленикович, Охріменко Данило Степанович, Савченко Юхим. Вічна пам'ять і слава героям! Родичі І. Городиський, Ф. Савченко".

Серед членів Історичного клубу "Холодний Яр", які знайшли цю могилу, були Олег Куцин, Василь Лютый, Марко Мельник, Євген Букет, Оксана Герасим'юк, Люба Криворот, Василь Зозуля, Роман Коваль, Віктор Фастовець з дочкою Ярославою, а також вояк АТО Михайло Стрижка, Катя Матвійчук, Григорій Юрик із Кам'янки, депутат Олександрівської селищної ради Микола Марфула та Володимир Зеленський із членами своїх родин.

Василь Лютый заспівав полеглим повстанцям історичну козацьку пісню "Розпрощався козак", а ми схилили голови перед братською могилою.

На могилі, очевидно в 1970 – 1980-ті роки, було поставлено металевий хрест, а вже в роки незалежності вмонтована гарна мармурова меморіальна табличка. Ми ще мало знаємо про обставини збереження цієї могили, але сподіваємося знайти родичів і від них про все довідатися. Запитаємо і про фотографії полеглих, а раптом вони збереглися!

Історичний клуб "Холодний Яр" та Микола Марфула беруть цю могилу під опіку. Хто захоче вклонитися повстанцям, може зателефонувати п. Миколі (067-520-46-77) і попросити пояснити, як її знайти. Микола збирається звернутися з листом до голови Олександрівської селищної ради, щоб поставили могилу на облік як пам'ятку і взяли під охорону.

Слава полеглим! Україні слава!
Роман КОВАЛЬ
Світліни Марка Мельника.

"МИКОЛА МІХНОВСЬКИЙ"

23 травня, в День героїв, вийшла у світ нова книга Романа Ковалія і Юрія Юзича про ідеолога державної самостійності України, творця українського війська, української преси, борця за українську мову Миколу Міхновського.

Олена Теліга ставила Миколу Міхновського в один ряд з Тарасом Шевченком, Оленою Пчілкою, Іваном Франком і Лесею Українкою. Вона вважала, що Міхновський мав "цивільну відвагу". І в його конфлікти з письменником Володимиром Короленком, якому Міхновський не подав руки як зрадникові нашого народу, була повністю на боці Миколи Міхновського. Мав він і цивільну відвагу захищати українську мову в часи тоталітарного панування мови російської.

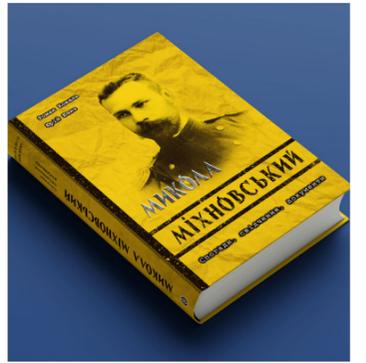
"Міхновський, Олена Пчілка, Леся Українка – великі взірці цивільної відваги, – стверджувала Олена Теліга. – Сучасники не зносили їх власне за те, за що ми тепер влаштовуємо їм ювілей".

В епіграф книги винесено слова Міхновського, сказані в 1900 році: "Українська нація мусить добути собі свободу, хоч би захитала-ся ціла Росія!"

Розпочинається книга передмовою Дмитра Донцова "Апель до «неспідлених сердець»". Донцов писав, що Міхновський проголосив ідею Самостійної України тоном "певним себе, ясним, виразним, відважним". І додав: "...Я сказав би, [тоном] панським, шляхетним, в якому не було й тіні запобігливо-покірного тону до «старшого брата», тоном мужнім, подекуди трагічним, тоном політичного закликку до великих діл".

Міхновський апелював "до людей віри, честі і характеру".

Донцов назвав "Самостійну Україну" Міхновського апелем (тобто зверненням) до "неспідлених сердець". Ці серця Міхновський закликав визволитися "не від гнету того чи іншого (напр., царського) режиму, а від «панування чужинців»... Думка в ті часи серед нашого інтелігентського загалу цілковито еретична" (та й тепер також. – Ред.).

"Брошура Міхновського зробила вражіння вибухлої бомби", – стверджував Донцов. Багато хто перелякався, засудив гасло Самостійної України як антидемократичне, антиросійське.

У книзі "Микола Міхновський. Спогади, свідчення, документи" опубліковано 26 текстів, які належать його перу.

З них 12 оприлюднюються вперше. А ще ми встановили авторство Міхновського 5 текстів, які раніше не пов'язувалися з ним. Публікуємо також і два інтерв'ю Міхновського – за 1912 і 1918 роки. Творча спадщина Міхновського, яка досі вимірювалася приблизно 45 текстами, збільшена на 17 текстів (на третину).

У книзі "Микола Міхновський" опубліковано також 56 спогадів про Миколу Міхновського, з них 9 уперше, а ще 8 спогадів уперше публікуються в "Самостійній Україні". Та й абсолютна більшість інших споминів маловідомі навіть історикам. А ще оприлюднюємо 113 газетних згадок про Міхновського. Фактично всі вони вперше вводяться в науковий обіг.

У книжці 944 стор. Обкладинка тверда. Ціна – 425 грн.

Книга вийшла у видавництві Марка Мельника.

Передлатити цю та інші книги можна тут:

<https://otamania.in.ua/knigarnya/mykola-mikhnovsky/>

ВШАНОВАНО ВАСИЛЯ ВИШИВАНОВОГО

і подаровану йому вишиванку, яку він носив відкрито, з гордістю, дістав нове ім'я – Василь Вишиваний.

Усе своє життя Василь Вишиваний боровся за Україну. Використовуючи для цього військовий талант, дипломатичний талант і міжнародні політичні зв'язки. "Почуваю себе українцем, тому інтереси України для мене на першому місці", – казав він.

Навіть після російсько-більшовицької окупації України, перебуваючи в еміграції, продовжував боротися за незалежність України, за що заплатив життям.

Викрадений радянською спецслужбою СМЕРШ, Василь Вишиваний після місяців тортур загинув у Лук'янівській в'язниці.

Василь Вишиваний – це приклад людини, яка, народившись неукраїнцем, з любові до України стала українцем і, відмовившись від забезпеченого монаршого життя, боролася за волю України.

Пам'ятник створили член Історичного клубу "Холодний Яр" Михайло Горловий та Олександр Фурман із Кривого Рогу. Модератором урочистого відкриття пам'ятника видатному українцеві був краєзнавець Андрій Ковальов.

Рок-гурт "Друже Музико" виступив з пісню на вірш Василя Вишиваного "До зброї!". Співав пісні на слова Василя Вишиваного і народний артист України Тарас Компаніченко.

Велика подяка організаторці Міжнародного дня вишиванки Лесі Воронюк та Олександріві Юркову – організаторові побудови пам'ятника!

Олександр МОЛОЖАВИЙ

"Я УКРАЇНКА!"

Не пишть більше про мене, що я росіянка. Я українка! Яка різниця? Велика!

Українці народжуються вільними людьми, свобода в нас у крові!

Це мав би тепер зрозуміти цілий світ.

Міла ЙОВОВИЧ, акторка
На світліні наша Міла Йовович із донечкою.

ВЕЧІР ПАМ'ЯТІ КОБЗАРЯ ВАСИЛЯ ЛІТВИНА З НАГОДИ 80-ЛІТТЯ ЗА УЧАСТІ ПОЕТЕСИ АНТОНІНИ ЛІТВИН

Участь візьмуть співаки-бандуристи Микола Товкайло, Тарас Компаніченко, Василь Лютий, Тетяна Лобода, Ярослав Черногуз, Віталій Мороз, Данило Мельник, Кость Фастівець, Ждан (Ігор Безвербний), Сергій Вовченко, Ярослав Джус, Богдан Шмітько ("Данько", онук Василя Литвина), лірник Ярема (Вадим Шевчук), сопілкар Олег Журавчак, художник Петро Гончар, етнограф Тетяна Пошивайло, Мирослава Вертух, народний артист України Анатолій Паламаренко, письменники Петро Засенко, Роман Коваль, Громова Бердник, журналістка Ірина Пашинська, громадський

активіст Максим Горбонос, Верховний отаман Українського козацтва Віталій Опанащук, співаки Рита Козинська, Дмитро Кокоско, Валентина Бердник, голова Ржищівської територіальної громади Кристина Чорненка та завіддлу культури Ржищівської ТР Олена Пасека.

Василь ЛІТВИН – заслужений артист України, перший голова Спілки кобзарів України, співзасновник Стрітвської школи кобзарського мистецтва, лицар ордена "За заслуги" III ст., автор 170 українських пісень, член Історичного клубу "Холодний Яр".

Запрошуємо всіх, хто мав щастя знати Василя Литвина або хоче більше про нього дізнатися.

Ведучий Роман Коваль.
Вечір відбудеться 4 червня 2021 р., 18.00, вул. Лаврська, 19 в Музеї Івана Гончара.

Організатори: Національний центр народної культури "Музей Івана Гончара"
Історичний клуб "Холодний Яр"

На світліні – Антоніна і Василь Литвини в Музеї Гончара.

СВІТЛИЙ ОБРАЗ ОТАМАНА ПИЛИПА САДОВОГО

Уперше про отамана Садового я прочитав в історичних працях Віктора Ревеуга. Віктор Якович побіжно згадував про спільний рейд отаманів Самарського та Садового через Маячку, Нехворощу, Ряске і т. д. Хто ці отамани й звідки – не вказувалося, лише говорилося, що вони обоє офіцери колишньої царської армії.

Згодом вдалося віднайти книгу спогадів жителя с. Галушино Греблі Полікарпа Кибкала "Тернистим шляхом" (видана в еміграції). У ній автор розповідає про отамана Садового та свою участь у лавах повстанського загону. Кибкало помилково називає Велику Маячку рідним селом отамана і жодного разу не називає отамана по імені. Ці спогади стали для мене справжнім відкриттям, оскільки про добре організоване антибільшовицьке підпілля на теренах нашого краю траплялося небагато інформації. До того ж дії боротьбистів та їхніх ватажків Омеляка Співака та Олексія П'ятенка стали більш зрозумілими.

Через деякий час з допомогою друга вдалося вивчити кримінальну справу отамана Пилипа Матвійовича Садового. З неї я дізнався ім'я та по батькові отамана, про рідне село – Лівенське та чимало іншої інформації, повної суперечностей. У кримінальній справі колись було й фото Пилипа Садового, однак його вирвали, залишивши на папері лише слід од клею. Справа з пошуків фото Пилипа Садового зайшла в глухий кут.

Попрацювавши в архіві СБУ міста Полтави, ознайомившись зі справами на Полікарпа Кибкала

та ін. повстанців загону Садового, зрозумів, наскільки великим і добре організованим було українське антибільшовицьке підпілля. (Підпілля підтримувало зв'язок з еміграційним урядом УНР). Головними організаторами українського руху були вчителі, священнослужителі, колишні офіцери, яких об'єднав Пилип Садовий. Проте і в архіві СБУ фотографії отамана я не знайшов.

Знахідка трапилася там, де не чекав. У Петра Михайловича Жаботинського була збірка старих світлин, кілька з них він мені показував ще у 2013 році. Коли ж Петро Михайлович відійшов у засвіти, частина з них опинилася в його рідних. Були там фото як дореволюційної, так і радянської доби. Та найцікавіші – світлинки Новосанжарської Михайлівської церкви та колективне фото юнаків, яких відправляли на фронт (Перша світова війна) 1916 року. Фотографія була з підписом! І ось серед цих юнаків у першому ряду я знайшов Пилипа Матвійовича Садового. За таку світлинку в радянські часи могли відправити до в'язниці. Велика подяка людям, що зберегли цю світлинку!

Також на фото є житель с. Нехворощі Михайло Іванович Бугаєнко – кулеметник повстанського загону Садового.

Вічна пам'ять борцям за волю України!

Юрій КОЦЕДУБ
Полтава

ГАННА ТОКОВЕНКО (ХОЛОД)

14 грудня 2020 р. на 97-му році пішла з життя чудова людина, мама, бабуся, найстаріша жителька села Мельників Ганна Токовенко.

Довгим, важким і складним був її життєвий шлях. Народилася вона в 1924 році, була найстаршою з п'яти дітей у сім'ї Харитона Максимовича та Ірини Максимівни Холодів. Батька в 1936 р. за боротьбу в лавах полку гайдамаків Холодного Яру забрали енкаведисти. Додому він більше не повернувся. У червні 1943 р. Ганна Харитонівна разом з іншими односельцями була насильно вивезена на примусові роботи до Німеччини. Працювала в сільському господарстві. Додому повернулася лише в 1946 році.

Тривалий час Ганна Харитонівна їздила на заробітки в радгоспи Мар'янівки та Бовтишки, допомага-

ючи матері утримувати своїх менших братів і сестер, для яких вона стала другою мамою. Заміж вийшла в 1960 р., на 37-му році життя, лише після того, як допомогла матері видати заміж та одружити менших братів і сестер.

Після одруження стала працювати в колгоспі с. Мельників, у садово-городній бригаді, й перед виходом на пенсію декілька років – техпрацівницею в Мельниківській восьмирічній школі. У 1963 – 1964 роках Ганна Харитонівна народила дочок – Євдокію та Ольгу.

Ганна Харитонівна була не тільки доброю і ніжною матусею, лагідною та люблячою бабусею. Це була Людина з відкритим серцем та світлим розумом, завжди готова прийти на допомогу ближньому та відгукнутись на чиєсь горе. Вона була хранителькою столітньої історії Холодноярщини, неодноразово виступаючи респондентом для дослідників. Її спогади публікувала й газета "Незборима нація". Ми не раз бували в неї вдома.

Світлі спогади про неї назавжди залишаться в серцях її дітей, онуків, правнуків, односельців. Вона житиме вічно в книгах, наукових статтях, результатах польових розвідок та інших доробках науковців та краєзнавців, з якими щедро ділилася закарбованими в пам'яті історіями.

Поховано Ганну Харитонівну на Центральному цвинтарі села Мельників. Вічна пам'ять!

"Незборима нація"

ЧЕРЕЗ "НОВУ ПОШТУ" МОЖНА ПРИДБАТИ

Видання Історичного клубу "Холодний Яр" можна придбати через "Нову пошту", переказавши кошти на картку Р. Ковалю з Приватбанку: 5168 7554 4667 0339.

Переславши гроші, просимо телефоном (або через електронну адресу kovalroman1@gmail.com) замовити книжки, вказавши куди і кому надсилати книжки.

Номери телефонів 067-726-30-36, 066-211-41-85. Ось ціни без вартості пересилки:

"Микола Міхновський: спогади, свідчення, документи" Романа Ковалю і Юрія Юзича – 425 грн.

"Полковник Болбочан: спогади, свідчення, документи" – 300 грн.

"Батькам скажеш, що був чесний" Романа Ковалю – 275 грн.

"Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930" – 370 грн.

"Донбас: радість і біль. 2014 – 2020" – 175 грн.

"Житомирщина в боротьбі" Романа Ковалю – 275 грн.

"Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби" Романа Ковалю – 75 грн.

"Здолати Росію" Романа Ковалю – 250 грн.

"ТІЛО ЙОГО БАТЬКИ ВИКУПИЛИ"

Серед 19 заручників, які взяли чекісти в надії зловити отамана Леонтія Христового, був і мій прадід Борис Мильченко. Взяти в заручники, бо жив поряд із Христовими, а його син Василь був у загоні Леонтія. Василь був одних років з ота-

маном. В одному з боїв потрапив у полон і помер від холери в концтаборі під Ромнами. Тіло його батьки викупили в начальника табору за 5 золотих червонців. Розчулений заробітком, ще й зробив документ для безпечного перевезення тіла

Андрій КУРИЛО

Сердечно дякуємо за підтримку газети "Незборима нація"!

Сергій СЛОБОДЕНКО – 100 грн.

Віктор ДРУЗЬ (с. Зорине, Сумщина) – 260 грн.

Ігор СМЕТАНСЬКИЙ (Калуш) – 500 грн.

Марія ЯРЕМЧУК (Чикаго) – 100\$.

Наталія ДИДИЧ (Чикаго) – 100\$.

Михайло ГРАБОВЕЦЬКИЙ (Чикаго) – 100\$.

НЕЗБОРИМА НАЦІЯ

Її редактор Р. Коваль – дослідник Визвольної боротьби українців за свою державу ХХ ст. Ця газета – про долі УСС, вояків Галицької армії, Армії УНР, повстанських отаманів та їхніх козаків, Карпатську Січ, ОУН, УПА, вояків АТО, а також про кобзарів, письменників, нові книжки про Визвольну боротьбу.

Наш індекс – 33545.

Індекс 87415 – для передплатників Донецької та Луганської областей.

НАВКОЛО НЕ ПОЛУМ'Я – ТІНІ

Навколо не полум'я – тіні!
Не іскри палючі, а тліні!
І це – коли йде воскресіння?
Державотворіння з руїн!?!?

Охлялі, байдужі, мізерні...
Як гноївники, слимаки...
А спереду ж – терни і стерні
Та вістря мечів і сокир!

Навколо не люди, а плями!
Навколо не криця, а скло...
Сповзають без тьми до ями.
А треба ж – злітати!
В сідло!!!
А треба ж злітати – у небо!

"Я спробую!" – каже амеба.

...А там, десь на сході Донбасу,
У печлі, в геєні, в огні
Новітня гартується раса
Кричево-шляхетних синів!

Олекса РІЗНИКІВ
Одеса, 11.06.2017 р.

Василя, у якому було написано, що це тіло командира Червоної армії, який загинув у бою з бандитами. Згодом, перед Другою світовою війною, ця довідка врятувала мою прабуру від сплати великих податків.

Микола МИЩЕНКО

КНИЖКОВА КРАМНИЦЯ "ОТАМАНІЯ"

Книги Історичного клубу "Холодний Яр" можна придбати через крамницю "Отаманія".

Ось тут: <http://otamania.in.ua>

Редактор Роман Коваль

Верстка Анна Воловник

Коректор Надія Овчарук

Інформаційне забезпечення Микола Владзімірський,

Владислав Карпенко,

Люба Криворот

Технічний директор Максим Селюзкін

Адреса для листування

03049, Київ, вул. генерала

Геннадія Воробйова (Курська), буд. 20, пом. 14.

Тел./факс: 242-47-38

kovalroman1@gmail.com

Редакція залишає за собою

право редагувати та скорочувати

тексти.

Видання зареєстровано 28.12.1993 р.

у Державному комітеті України

у справах видавництва, поліграфії

та книгорозповсюдження.

Серія КБ №325.

Наклад 1000 примірників.

Видруковано 24.05.2021 р.

ТОВ "Прес Корпорейшн Лімітед"

Номер замовлення 2010316

Засновник Роман Миколайович Коваль

[HTTP://NEZBORNYMA-NACIYA.ORG.UA/](http://NEZBORNYMA-NACIYA.ORG.UA/)

У редакції через "Укрпошту" можна придбати такі книги:

(ціну вказано, враховуючи вартість пересилки книг поштою):

"Микола Міхновський: спогади, свідчення, документи" Романа Ковалю і Юрія Юзича – 495 грн.

"Полковник Болбочан: спогади, свідчення, документи" – 335 грн.

"Жінки у Визвольній війні: історії, біографії, спогади. 1917 – 1930" – 410 грн.

"Донбас: радість і біль. 2014 – 2020" – 210 грн.

"Житомирщина в боротьбі" Романа Ковалю – 315 грн.

"Батькам скажеш, що був чесний" Романа Ковалю – 315 грн.

"Здолати Росію" Романа Ковалю – 290 грн.

"Сумщина в боротьбі" Р. Ковалю, В. Моренця та Ю. Юзича – 275 грн.

"Яків Орел-Гальчевський: боротьба і філософія боротьби" Романа Ковалю – 110 грн.

"Подебрідський полк" Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 1) – 325 грн.

"Подебрідський полк" Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 2) – 175 грн.

"Подебрідський полк" Армії УНР Романа Ковалю, Віктора Моренця та Юрія Юзича (т. 3) – 275 грн.

"Отаман Зелений" Романа Ковалю – 135 грн.

"Крізь павутиння змосковщення" Романа Ковалю – 110 грн.

"Історія України-Русі" Миколи Аркаса (2-ге, краківське, видання) – 130 грн.

"Тиха війна Рената Польового" Романа Ковалю – 350 грн.

"Михайло Гаврилко: і стеком, і шаблею" Романа Ковалю – 525 грн.

Книги можна придбати, попередньо переказавши кошти електронним переказом на ім'я Р. М. Ковалю, вул. генерала Геннадія Воробйова (Курська), буд. 20, пом. 14, Київ, 03049.

"Незборима нація" – газета для тих, хто хоче знати історію боротьби за свободу України